

KEUSOTE
Keski-Uudenmaan hyvinvointialue

Sosiaalinen raportti asunnottomien hätmajoituksesta Keski- Uudenmaan hyvinvointialueella

**Hyvinvointia
yhdessä.**

Asunnottomuutta vähentävien sote-
palveluiden kehittämishanke
Nestori

Marraskuu 2023

Sisällysluettelo

Johdanto	3
Hätämajoituksen järjestäminen Keski-Uudenmaan hyvinvointialueella 30.6.2023 saakka...	4
Ensisuojassa yöpyvän asiakkaan sujuvan palvelupolun kehittäminen Nestori-hankkeen toimenpiteenä.....	5
Kyselyt kehittämistarpeista	6
Kehittämistarpeet Keusoten henkilökunnan näkökulmasta	6
Kehittämistarpeet ensisuojan henkilökunnan näkökulmasta.....	7
Keskeisimmät kehittämistarpeet ensisuojan asiakkaiden näkökulmasta	8
Ensisuojan palvelupolun kehittämistarpeista muodostuneet toimenpiteet	8
Hätämajoituksen järjestäminen Keski-Uudenmaan hyvinvointialueella 1.7.2023 alkaen.....	9
Nestori ehdottaa.....	9
Nestorin ehdotuksen taustat.....	12
Ehdotuksen suhde Keski-Uudenmaan hyvinvointialueen strategiaan ja hyvinvointialueohjelman luonnokseen.....	13
Lähteet	15

Johdanto

Sosiaalinen raportti on sosiaalihuoltolakiin (1301/2014) perustuvaa rakenteellista sosiaalityötä, jolla ammattilaiset voivat tuoda näkyväksi työhön liittyviä asioita sekä ilmiöitä, joilla on merkitystä arjessa selviytymiseen. Sosiaalinen raportti voi nostaa esiin negatiivisia ilmiöitä, joihin ammattilaiset toivovat muutosta tai ne voivat jakaa muille tietoa positiivisista ilmiöistä. (Sosiaalitaito.) Nestori-hanke on tuottanut vuonna 2022 sosiaalisen raportin Keusoten alueen asunnottomuusilmiöstä verkostojen näkökulmasta. Tässä sosiaalisessa raportissa kerrotaan Nestori-hankkeen kehittämistyöstä hätämajoitusta tarvitsevien sujuvan palvelupolun muotoilusta. Lisäksi tämä sosiaalinen raportti sisältää Nestori-hanketiimin kehittämisehdotuksen siitä, miten asunnottomien hätämajoitus olisi vaikuttavinta järjestää Keski-Uudenmaan hyvinvointialueella jatkossa, kun pysyviä ratkaisuja etsitään.

Asunnottomalla tarkoitetaan ulkona, erilaisissa tilapäissuojissa ja yömajoissa olevia sekä laitoksissa (esim. ensisuoijat, hoito- ja huoltokodit, psykiatriset sairaalat, kehitysvammaisten laitokset) asunnon puutteen vuoksi asuvia henkilöitä. Asunnottomaksi luetaan myös ne vapautuvat vangit, joilla ei ole asuntoa tiedossa sekä tilapäisesti tuttavien ja sukulaisten luona asustavat ja kiertelevät henkilöt. (Tilastokeskus.) Asunnottomuus on yhteiskunnallinen ilmiö, jonka perimmäisiä syitä ovat muun muassa eriarvoisuus, kaupungistuminen, talouden suhdannevaihtelut sekä väestönkasvu. Asunnottomuus ei ole kenenkään asunnottomuutta kokeneen ominaisuus. Se on olosuhde, joka saattaa koskettaa periaatteessa ketä tahansa jossain elämänvaiheessa. (Vailla Vakinaista Asuntoa ry.)

Asunnottomuus ilmiönä saattaa näyttäytyä asiana, jolla on vähäinen merkitys hyvinvointialueiden talouden näkökulmasta. Kuitenkin sekä asunnottomuuden ennaltaehkäisy, että poistaminen haastaa hyvinvointialueet ratkaisemaan sellaista ilmiöperusteista sosiaalista ongelmaa, jonka omistajuus ja vastuu jakautuvat monelle eri taholle ja toimijalle. (Kaakinen 2023, 17.) Asunnottomuuden ennaltaehkäisyn ja poistamisen yhteisvastuullisuus tarkoittaa eri toimijoiden välistä yhteistyötä. Turvaamalla asunnottomille suunnatut palvelut hyvinvointialue mahdollistaa jokaiselle ihmiselle olosuhteet ja perustarpeiden täyttymisen edistämisen jokaisen kuntalaisen ihmisarvoista elämää.

Keski-Uudenmaan hyvinvointialueella (Keusote) oli Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus ARA:n vuosittain julkaiseman tilaston mukaan loppuvuodesta 2022 asunnottomana 99 henkilöä (Järvenpää 25, Tuusula 16, Nurmijärvi 10, Mäntsälä 9, Hyvinkää 39, Pornainen 0) (ARA 2023). Kyseessä on poikkileikkausluku yhden päivän osalta ja todennäköisesti asunnottomuutta kokee suurempi määrä ihmisiä vuoden aikana. Luku on suuntaa antava myös siksi, että ARA:n kyselyyn vastanneiden kuntien arviointiperusteet sekä tiedonkeruumenetelmät eivät ole yhtenäisiä. Ongelmana tilastossa on se, ettei se tuo näkyväksi ns. piiloasunnottomuutta, eli tuttavien luona majoittuvia tai

asuntoloissa asuvia henkilöitä. Todellisuudessa luku voi siis olla suurempi eikä luotettavaa, kansallisesti yhtenäistä tapaa tilastoida asunnottomia tai asunnottomuuden uhkaa kokevia henkilöitä ole luotu.

Asunnottomien hätmajoituksesta on käytetty Keusoten alueella nimitystä ensisuoja. Palvelu on sosiaalihuoltolain (21§) mukaan tilapäiseen asumiseen liittyvää palvelua henkilöille, jotka tarvitsevat lyhytaikaista kiireellistä apua. Keusote oli aiemmin kilpailuttanut ensisuojarahvelut, mutta palveluntuottaja päätti toimintansa kesäkuussa 2023. Haasteena asunnottomien palvelutarpeen arvioinnin sekä oikea-aikaisen palveluihin ohjaamisen kannalta on, ettei alueella aiemmin toiminut ensisuoja tavoittanut yöpymistilastojen perusteella kuin osan alueen asunnottomista. Ensisuojaa tarvitsevien asiakkaiden palvelut on tätä raporttia kirjoittaessa ratkaistu väliaikaisella sopimuksella ulkoisen palveluntuottajan kanssa. Keski-Uudenmaan hyvinvointialueella on tarpeen kehittää asunnottomille suunnattuja pitkällä aikavälillä vaikuttavuutta tuovia palveluita, jotka ovat merkityksellisiä asunnottomuutta kokevien kuntalaisten elämänlaadun kannalta ja tukevat hallituksen tavoitetta poistaa pitkäaikaisasunnottomuus vuoteen 2027 mennessä.

Hätämajoituksen järjestäminen Keski-Uudenmaan hyvinvointialueella 30.6.2023 saakka

Keusote oli aiemmin kilpailuttanut hätmajoituksen palvelut, ja ko. ensisuojarahvelun tilat sijaitsivat Hyvinkäällä. Keusoten taholta edellytyksenä oli, että ensisuojarahveluiden tulee olla asunnottomien saavutettavissa julkisilla liikennevälineillä enintään 2 km etäisyydessä julkisen liikenteen pysäkiltä. Keusoten ensisuoja palveli kuuden kunnan (Tuusula, Nurmijärvi, Pornainen, Järvenpää sekä Hyvinkää, väestöpohja yhteensä 200 000) ensisuojaa tarvitsevia asunnottomia. Etäisyys Hyvinkäällä sijaitsevaan ensisuojaan saattoi olla Keusoten sisällä pitkät ja tosiasiallisesti julkisen liikenteen kulkuyhteydet esimerkiksi Nurmijärveltä, etelä-Tuusulasta tai Pornaisista Hyvinkäälle ovat rajalliset.

30.6.2023 saakka ensisuoja oli 10-paikkainen. Näistä kahdeksan paikkaa oli varattu täysi-ikäisille asunnottomille, joiden kotikunta oli Keusoten alueella. Ensisuoja oli avoinna klo 21-08 ja ensisuojarahvelussa oli mahdollista yöpyä myös päihtyneenä, mutta päihteiden käyttö ei ollut sallittua ensisuojarahvelun tiloissa. Yöpyjille oli tarjolla peseytymismahdollisuus, tarvittaessa puhtaat vaatteet sekä ilta- ja aamupala. Ensisuojarahvelussa yöpymisen oli yöpyjille maksutonta.

Ensisuoja tarjosi paitsi yöpymispaikan asunnottomalle, myös palveluohjausta tarpeenmukaisesti sosiaali- tai terveydenhuollon palveluihin sekä muihin mahdollisiin palveluihin, kuten kolmannen sektorin tarjoamiin toimintoihin. Ensisuojarahvelussa yöpyvien asiakkaiden motivoiminen ja toivon luominen oli palvelun keskeisenä tarkoituksena ja

lähtökohtana oli, että jokaisella on oikeus turvalliseen, lämpimään ja inhimilliseen yösjään sekä perustarpeiden täyttämiseen.

Ensisuojan asiakasmäärä oli yli 1100 yöpymistä vuosittain. Ensisuojassa yöpyi palveluntuottajalta saadun tilastotiedon mukaan vuosina 2022–2023 keskimäärin kolme henkilöä / yö. Lisäksi ensisuojassa yöpyi asunnottomia, joiden kotikunta ei ollut Keski-Uudenmaan hyvinvointialueella. Kun verrataan ensisuojassa yöpyneiden asunnottomien määrää ARA:n ilmoittamaan määrään Keusoten alueen asunnottomista (99), on nähtävissä, että ensisuojassa yöpyi vain noin 3 % alueen asunnottomista. Yöpymistilastojen sekä asunnottomien asiakkaiden parissa työskenteleviltä ”kentältä” kerätyn tiedon mukaan ensisuojan palvelut eivät ole tavoittaneet kohderyhmää ja syyksi on arveltu muun muassa välimatkaa palveluun.

ARA:n asunnottomat 2022 selvityksen mukaan 13 % asunnottomista yöpyy ulkona tai ensisuojoissa. Keusoten alueen asunnottomien määrän ollessa 99 henkilöä, voidaan arvioida, että joka yö noin 13 henkilöä on Keusoten alueella ulkona tai hätämajoituksessa. (ARA 2023, 7.) Suhteutettuna ARA:n asunnottomuustilastoon (2022) yhden päivän poikkileikkauksen ajalta Keusoten ensisuojassa yöpyneiden määrä (kolme asiakasta / yö) tarkoittaa, että 96 Keusoten alueen asunnottomia vietti yönsä ulkona tai tuttavien luona silloinkin, kun Keusoten alueella oli toiminnassa ensisuojojen palvelu.

Ensisuojassa yöpyvän asiakkaan sujuvan palvelupolun kehittäminen Nestori-hankkeen toimenpiteenä

Nestori-hankkeen toisen hankekauden yhtenä toimenpiteenä on ollut ensisuojassa yöpyvän asiakkaan sujuvan palvelupolun luominen. Tavoitteena oli toistuvan ja pitkittyneen ensisuojojen yöpymisen tarpeen ehkäisy. Lisäksi Nestori-hanke halusi vahvistaa eri toimijoiden yhteisvastuullisuutta, osaamista ja tietoisuutta palvelupolun juurruttamiseksi. Sujuvan palvelupolun luominen perustui Nestori-hankkeessa systemaattisen innovaatiomallin mukaiseen työskentelyyn.

Seuraavassa taulukossa on kerrottu toimenpiteen tavoitteet ja keinot tavoitteiden saavuttamiseksi.

TAVOITE	KEINOT
toistuvan ja pitkittyneen ensisuojojen yöpymisen tarpeen ehkäisy	<ul style="list-style-type: none">- kehittämistarpeiden selvittäminen (Webropol-kyselyt, haastattelut)- sujuva palveluihin ohjautuminen
toimijoiden yhteisvastuullisuuden, osaamisen ja tietoisuuden vahvistaminen palvelupolun juurruttamiseksi	<ul style="list-style-type: none">- prosessit selkeät ja eri toimijoiden tiedossa

	- asumissosiaalisen työn koulutukset ja materiaalit

Kyselyt kehittämistarpeista

Kehittääkseen Keusoten alueella hätmajoitusta tarvitsevien asunnottomien henkilöiden sujuvan palvelupolun, Nestori-hanke kartoitti kehittämistarpeita teettämällä Webropol-kyselyn Keusoten ammattilaisille ja ensisuojan henkilökunnalle. Kyselyt toteutettiin joulukuun 2022- maaliskuun 2023 välisenä aikana. Alla kuvattuna kyselyiden ajankohdat sekä vastaajamäärät.

Lomakekysely Keusoten ammattilaisille	Lomakekysely ensisuojan henkilökunnalle	asiakkaiden haastattelut
<ul style="list-style-type: none">joulukuun 2022 - tammikuun 202341 vastausta (7%)	<ul style="list-style-type: none">helmikuun 235 vastausta (59%)	<ul style="list-style-type: none">helmikuun-toukokuun 2023kokemusmentorit mukana1 toteutunut haastattelu

Seuraavassa kerrotaan kyselyiden vastauksista kootut kehittämistarpeet eri toimijoiden näkökulmasta.

Kehittämistarpeet Keusoten henkilökunnan näkökulmasta

Nestori-hanke lähetti Webropol-kyselyn yhteensä 581 Keusoten ammattilaiselle (asiakasohjausyksikkö, sosiaali- ja kriisipäivystys, aikuissosiaalityö, asumisen omat palvelut, asumisen ostopalvelut, terveyspalvelut, mielenterveys- ja päihdepalvelut sekä jälkihuolto). Vaikka kyselyyn annettua vastausaikaa jatkettiin, saatiin vastauksia valitettavasti vain 41 kappaletta, eli vastausprosentti oli 7 %.

Kehittämistarpeet Keusoten toimijoilta saatujen vastausten perusteella olivat:

1. Palveluiden tunnettavuus

- Ensisuojasta tarvitaan lisää tietoa
- Tiedon lisääminen toiminnasta puolin ja toisin

2. Palveluiden saatavuus tai palveluiden ruuhkautuminen

- Jo asiakkuudessa olevat asiakkaat odottavat asiakasohjauksen "jonossa" eivätkä yhteydenotot ohjautu suoraan omalle työntekijälle
- Asiakasohjaus on ruuhkautunut
- Tarpeenmukaiset palvelut puuttuvat (päihteet sallivia asumisvaihtoehtoja)
- Palveluihin pääsy vaikeaa ja hidasta
- Matalan kynnyksen ja jalkautuvien palveluiden tarve
- Akuutissa (terveydenhuollon päivystys) ei keinoja auttaa sosiaalisissa ongelmissa eikä aikaa paneutua moniongelmaisen asiakkaan tilanteeseen

3. Yhteistyö

- Kukaan ei koordinoi asiakkaan asiaa, vaikka monta toimijaa
- Oma työntekijä palvelualueella ei välttämättä tiedä asiakkaan yöpymisestä ensisuojoissa
- Yhteistyön lisääminen

4. Muut kehitettävät asiat

- Asiakkaiden tavoittaminen haastavaa
- Asiakas ei kerro tai tiedä kotikuntaa / työntekijää
- Taustatietojen kartoitus ensimmäiseen yhteydenottoon

Vastauksissa tuotiin esiin, että asunnottomat tarvitsevat monia palveluita eikä riitä, että asunnottomuus ratkaistaan tarjoamalla asunto. Esimerkiksi päihdeongelman ja mielenterveyden haasteiden hoitaminen sekä muu tarvittava tuki on tärkeää.

Kehittämistarpeet ensisuojojan henkilökunnan näkökulmasta

Nestori-hanke teetti Webropol-kyselyn ensisuojojan henkilökunnalle alkuvuodesta 2023. Vastauksia kyselyyn saatiin viisi kappaletta, jonka mukaan vastausprosentti oli 59 %.

Kehittämistarpeet ensisuojojan henkilökunnalta saatujen vastausten perusteella olivat:

- Keusoten työntekijöiden tavoittaminen vaihtelevaa
- Takaisinsoitto ei palvele ensisuojojan asiakkaita
- Asiakkaan tavoittaminen vaikeaa (Keusoten ottaessa yhteyttä)
- Ensisuojojan jalkautuvien palveluiden puute
- Yhteyshenkilön puute (toiveena "suora yhteydenottokanava")
- Palveluihin pääsyssä haasteita
- Asiakkaiden motivaatio ja "kunto" vaikuttaa

Keskeisimmät kehittämistarpeet ensisuojan asiakkaiden näkökulmasta

Nestori-hankkeen kehittämistyössä tavoitteena on asiakkaiden osallisuuden vahvistaminen. Kuullakseen palvelun käyttäjiä, eli ensisuojaissa yöpyneiden asiakkaiden kokemuksia ja toiveita palvelujen kehittämisestä, Nestorin hanketiimi jalkautui palveluntuottajan tiloihin keräämään tietoa ensisuojaissa yöpyviltä asiakkailta tammikuussa 2023 sekä toukokuussa 2023. Hanketyöntekijät jalkautuivat ensisuojaan tavoitteenaan haastatella vapaamuotoisesti ensisuojaissa yöpyneitä asiakkaita. Toukokuussa mukana oli myös kokemusasiantuntijoita Vailla vakinaista asuntoa (VVA) ry:ltä. Ensisuojan palveluntuottaja sitoutui tiedottamaan asiakkaita etukäteen haastattelumahdollisuuksista. Tavoittaakseen ja kuullakseen asiakkaita mahdollisimman laajasti palveluntuottajan henkilökunnan kanssa sovittiin myös Teams-haastatteluiden mahdollisuudesta haastattelukynnyksen madaltamiseksi.

Asiakkaiden tavoittaminen kuultavaksi osoittautui haasteelliseksi, sillä ensisuojaissa yöpyneet asiakkaat eivät jääneet kohtaamaan Nestorin hanketyöntekijöitä ensisuojan sulkeutuessa aamuisin. Tilapäismajoituksessa olevista asiakkaista saatiin haastateltua yhtä asiakasta, joka oli edennyt tilapäismajoitukseen ensisuojan kautta. Kokemusasiantuntijoiden läsnäolo ensisuojaan jalkautuessa ei valitettavasti lisännyt asiakkaiden tavoitettavuutta. Palveluntuottajan kanssa sovittiin lomakekyselyn toteuttamisesta ensisuojaissa yöpyville henkilöille toukokuussa 2023, mutta kysely jätettiin toteuttamatta palveluntuottajan ilmoittaessa toimintansa lopettamisesta.

Keskeisimmät kehittämistarpeet ensisuojaissa yöpyneiden asiakkaiden näkökulmasta jäivät selvittämättä palveluntuottajan lopettaessa ensisuojan toiminnan 30.6.2023.

Ensisuojan palvelupolun kehittämistarpeista muodostuneet toimenpiteet

Nestori-hankkeessa koottiin kyselyiden pohjalta keskeisimmät kehittämistarpeet, joista muodostuivat seuraavat kehittämistoimenpiteet:

- ohjeistus ensisuojan palveluista Keusoten (sekä yhteistyötahojen) käyttöön
- ohjeistus Keusoten palveluista ensisuojan käyttöön
- yhteistyökäytänteiden vahvistaminen (yhteyshenkilö, yhteistyötapaamiset)

Ensisuojan lopetettua toimintansa 30.6.2023, päätti Nestori-hanke jatkaa toimenpiteiden kehittämistä palvelemaan hätämajoituksen järjestämistä palveluntuottajasta riippumatta. Nestori-hankkeen substanssiosaamista sekä hankkeen keräämää tietoa eri toimijoiden tarpeista ja asunnottomien hätämajoituksen palveluista on hyvä hyödyntää, kun suunnitellaan, kuinka hätämajoitus tulisi jatkossa toteuttaa pysyväisluontoisesti Keusoten alueella. Keusoten ryhdyttyä selvittämään miten hätämajoitusta tarvitsevien palvelut olisivat vaikuttavinta toteuttaa jatkossa, Nestori-hanke osallistui selvittämistyöhön

antamalla kesäkuussa 2023 esityksensä hätämajoituksen järjestämisestä Keusoten omana palvelutuotantona.

Hätämajoituksen järjestäminen Keski-Uudenmaan hyvinvointialueella 1.7.2023 alkaen

1.7.2023 alkaen Keski-Uudenmaan hyvinvointialueella ei ole ollut kilpailutettua hätämajoituspalvelua. Keski-Uudenmaan hyvinvointialueen asunnottomien yöpymismahdollisuudet ovat heikentyneet, sillä alueella lopetti kevään 2023 aikana kaksi tilapäismajoitusta tarjonnutta palveluntuottajaa. Asunnottomat, hätämajoitusta tai tilapäistä asumista tarvitsevat kuntalaiset eivät kuitenkaan ole kadonneet palveluiden päättymisen myötä. Hätämajoittamisen palvelut edellyttävät siis ajankohtaisesti kehittämistyötä. Ostopalveluna hankitun hätämajoituksen loppuminen asettaa Keusoten alueen asukkaat entistä vaikeampaan ja eriarvoiseen asemaan niiden hyvinvointialueiden asukkaisiin verrattuna, joissa lakisääteinen hätämajoitus on järjestettynä. Lokakuusta 2023 alkaen Keusoten alueen hätämajoitus on järjestetty ostopalveluna yksityiseltä palveluntuottajalta, jonka tilat sijaitsevat Keravalla. Järjestely on voimassa 31.5.24 saakka.

Huomioitavaa on, ettei 30.6.2023 saakka toimineen ensisuojan käyttöaste vastannut Keski-Uudenmaan hyvinvointialueella asunnottomuutta kokevien palvelutarvetta. Yöpymisten määrää tilastoista tarkasteltuna käy ilmi, että alueen asunnottomat eivät ole ohjautuneet tai hakeutuneet palvelun piiriin. Hyvinvointialueen haaste tulevaisuudessa onkin tavoittaa nämä hätämajoitusta tarvitsevat kuntalaiset ja saattaa heidät tarpeen mukaisiin palveluihin. Hätämajoituksen lisääntynyt käyttö ei lisää asunnottomuutta vaan se tuo näkyväksi olemassa olevan asunnottomuuden ja mahdollistaa palvelujen sekä oikea-aikaisen avun tarjoamisen. Valtakunnallisen asunnottomuustyön myötä onkin luovuttu ensisuojusta ja siirrytty asumispäivystyksiin, jossa mahdollistetaan vaikuttava ja kokonaisvaltainen palvelu pelkän yöpaikan sijaan.

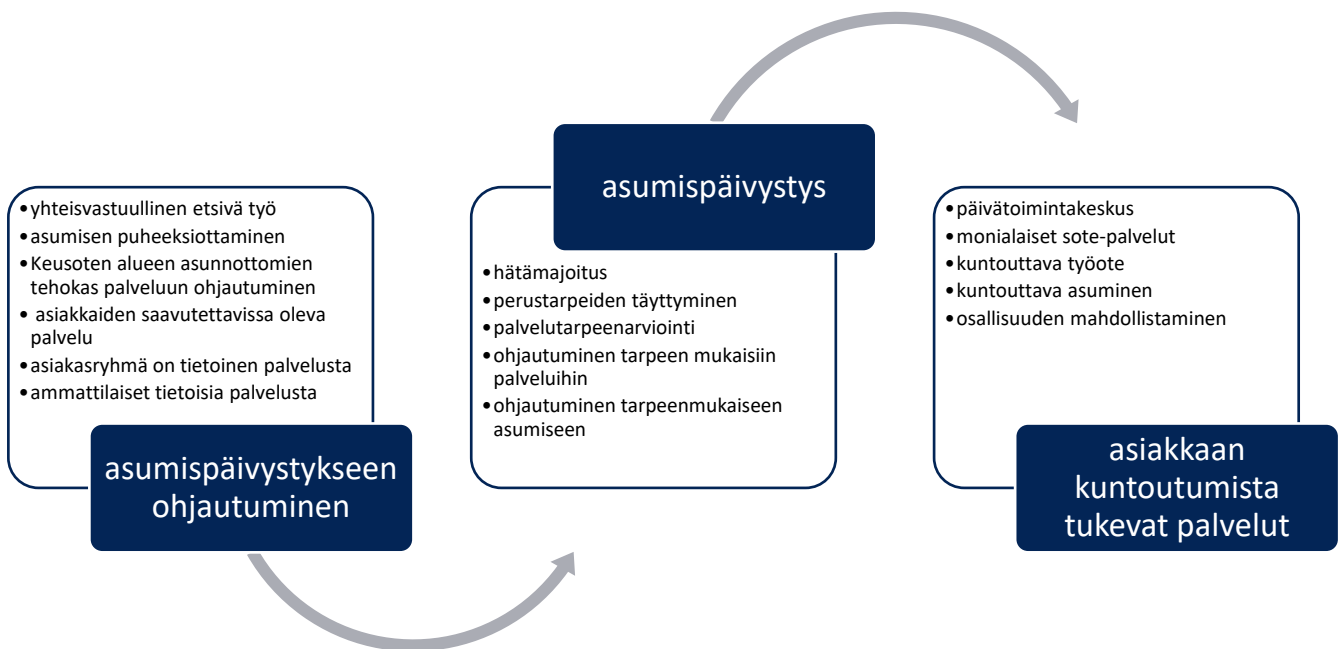
Nestori ehdottaa

Nestori-hanke ehdottaa, että Keski-Uudenmaan hyvinvointialueella tuotetaan jatkossa asumispäivystyspalvelua omana palvelutuotantona. Asumispäivystyksellä tarkoitetaan ympärivuorokautista toiminnallista ja fyysistä muutosta aiempaan ensisuojaan verrattuna. Asumispäivystyksessä arvioidaan asunnottoman henkilön tilannetta ja etsitään tarvetta vastaava asumisratkaisu. Toiminnan edellytyksenä on, että jatkoasuttamisvaihtoehdot on tunnistettu. Asumispäivystyksessä tulee käyttää riittävän yksityisyyden tarjoavia tilaratkaisuita ja sen tulisi sijaita muiden sosiaali- ja terveystalouden yhteydessä. Lisäksi

asumispäivystyksen alueellinen saatavuus ja saavutettavuus tulee huomioida hyvinvointialueella. (Kaakinen 2023, 22.)

Asumispäivystys on tilapäistä matalan kynnyksen asumispalvelua. Nestori-hankkeen ehdotuksen mukainen ympärivuorokautinen asumispäivystys sisältää moniammatillisen sote-työtiimin ja päiväkeskuspalvelut. Tämä mahdollistaa sen, ettei asiakkaan tarvitse aamulla poistua palvelusta, vaan hän voi jäädä päiväkeskukseen. Ympärivuorokautinen aukiolo mahdollistaa aktiivisen ja tavoitteellisen työskentelyn asiakkaan kanssa. Edut kiireellisen hätämajoituksen järjestämisessä ympärivuorokautisena asumispäivystyksenä:

1. Tarjoaa turvallisen yöpaikan ja mahdollisuuden perustarpeiden tyydyttämiseen
2. Asumispäivystyksessä työote on tavoitteellista ja kuntouttavaa
3. Asumispäivystys mahdollistaa asiakkaan palvelutarpeen ja toimintakyvyn selvittämisen matalalla kynnyksellä sekä palveluohjauksen tarpeen mukaisiin palveluihin

Etuina omana palvelutuotantona toteutettavalla asumispäivystykselle ostetun palvelun sijaan on:

- Palvelun kustannusrakenteet suhteessa tarpeeseen ovat hyvinvointialueen hallittavissa, ei sitouduta sopimukseen ulkopuolisen palveluntuottajan kanssa
- Oma palveluna tuotettuna toiminnan laatu on linjassa hyvinvointialueen strategian, tavoitteiden, laatukriteerien ja valvontaviranomaisten asetusten kanssa
- Toiminnan vaikuttavuuden arviointi mahdollistuu ja tukee tiedolla johtamista

- Palvelun tuottaminen omana toimintana mahdollistaa suoraa ja välillistä säästöpotentiaalia: hoidon tarpeen taittaminen ja raskaampien palvelujen tarpeen ehkäisy, työajan säästyminen, palveluiden tarkoituksenmukaisuus ja oikea-aikaisuus, vrt. asunnottomien verrokkiryhmällä mm. suurempi päivystyspalveluiden ja erikoissairaanhoidon tarve
- Palveluprosessi on strukturoitu, palveluohjaus on sujuvaa
- Moniammatillinen työ maksimoi hyödyt asiakkaan ja ammattilaisen näkökulmasta
- Asiakaskirjaukset ovat yhdessä asiakastietojärjestelmässä, joka lisää tiedon kulkua
- Asiakkaat saavat omasta palveluprosessistaan enemmän tietoa, kun tieto on Keusoten työntekijöiden saatavilla
- Mahdollisuus muokata ja koordinoida asumispäivystyksen palvelun sisältöä ilmiö- ja tarveperusteisesti
- Tiedolla johtaminen mahdollistuu lakisääteisen kirjaamisvelvollisuuden takia
- Mahdollistaa oikea-aikaiset ja tarpeen mukaiset palvelut, jolloin Keusoten resurssit kohdentuvat oikein
- Sote-ammattilaisten työaikaa säästyy, kun asiakkaat löytävät tarvitsemiensa oikeiden palveluiden piiriin
- Asiakkaiden ”pallottelu” palveluista toiseen vähenee.

Nestori-hanke ehdottaa, että Keusote mallintaa asumispäivystyksen toimintamallin ja tuottaa asumispäivystyksen omana palvelutuotantonaan. Hyvinvointialueilla tulee turvata alueen asumispäivystys sekä lyhytaikainen tilapäinen asuminen mahdollisuuksien mukaan vastaamaan alueellista tarvetta (Kaakinen 2023, 17).

Sosiaalihuoltolain (21:1§) mukaan asumispalveluja järjestetään henkilöille, joka erityisestä syystä tarvitsevat apua tai tukea asumisessa tai asumisensa järjestämisessä. Tilapäistä asumista järjestetään henkilöille, jotka tarvitsevat lyhytaikaista, kiireellistä apua. Sosiaalihuoltolain (12:1§) mukaan jokaisella kunnassa oleskelevalla henkilöllä on oikeus saada kiireellisessä tapauksessa yksilölliseen tarpeeseensa perustuvat sosiaalipalvelut siten, ettei hänen oikeutensa välttämättömään huolenpitoon ja toimeentuloon vaarannu. Myös perustuslaki (1999/731, 19§) takaa jokaisen oikeuden välttämättömään huolenpitoon sekä asettaa julkiselle vallalle velvollisuuden edistää oikeutta asuntoon ja tukea asumisen omatoimista järjestämistä.

Toiminnan käynnistäminen edellyttää, että Keusote määrittelee asumispäivystyksen palvelukuvauksen ja pilotoi asumispäivystyksen toiminnan.

Olennaista on tutkia mahdollisia kustannussäästöjä, joita omana palveluna tuotettu asumispäivystys tuo verrattuna ostopalveluna hankittuun asumispäivystykseen. Säästöt voivat kohdistua sosiaalipalveluiden lisäksi laajasti yhteiskunnallisesti muun muassa perusterveydenhuollon, päivystyspalveluiden ja erikoissairaanhoidon kustannuksiin. Säästöt syntyvät palveluiden oikea-aikaisuudesta, palvelujen häiriökäytön vähentymisestä (asiakas asioi toistuvasti väärässä palvelussa, esim. terveydenhuollon tai erikoissairaanhoidon päivystys tai sairaalapalvelut), selkeistä palveluprosesseista, päällekkäisen työn vähentymisestä, nopeasta tiedonkulusta ja tiedolla johtamisen

lisääntymisestä. Huomioitava on myös mahdollisten kustannussäästöjen lisäksi toiminnan inhimilliset ja eettiset näkökulmat.

Keskeisimmät Nestori-hankkeen Keusoten ammattilaisille teettämässä kyselyssä esille nousseet kehittämistarpeet toteutuisivat pääosin kaikki, mikäli lakisääteinen hätmajoitus järjestettäisiin jatkossa omana asumispäivystyksenä. Vaikka Nestori-hanke ei pystynyt toteuttamaan ensisuojoissa yöpyville suunnattuja haastatteluita aiemman palveluntuottajan lopetettua toimintansa, tulisi hätmajoituksen järjestämistä kehitettäessä jatkossa kuulla kuntalaisia sekä palvelun käyttäjiä.

Nestorin ehdotuksen taustat

Edellisen hallituksen hallitusohjelmaan on kirjattu tavoitteeksi asunnottomuuden poistaminen v 2027 mennessä ja uuden hallituksen hallitusohjelmassa on tavoitteena pitkäaikaisasunnottomuuden poistaminen vuoteen 2027 mennessä. Pitkäaikaisasunnottomuudella tarkoitetaan, että henkilö on ollut asunnottomana yli vuoden ajan tai toistuvasti viimeisen kolmen vuoden aikana (ARA asunnottomat 2022,4.). Asunnottomuuden poistaminen edellyttää toimia kaikilta hyvinvointialueilta. Keusoten hyvinvointialueelta tähän tavoitteeseen pääseminen edellyttää asunnottomuus- ja asumissosiaalisen työn systemaattista kehittämistä ja vakiointia osaksi palvelujärjestelmää. Asunnottomuustyö on toimintaa, joka sisältää sekä asunnottomuuden vähentämisen että asunnottomuuden ehkäisyn. Asumissosiaalinen työ on haittoja vähentävää, toipumista tukevaa, sosiaalis-taloudellista hyvinvointia vahvistavaa ja kuntalaisille uusia toiminnan mahdollisuuksia lisäävää työtä. Asumispäivystys on sekä asunnottomuus-, että asumissosiaalista työtä.

Asunnottomuustyön kustannusten arviointi on hankalaa, sillä työssä ollaan tekemisissä hyvin usein vaikeasti ennustettavien sekä hankalasti mallinnettavien asioiden parissa. Asunnottomuutta kokevat henkilöt ovat usein moniongelmaisia, josta syystä asunnottomuus aiheuttaa usein kierteen, joka johtaa yhteiskunnan palveluiden lisääntyneeseen käyttöön. Olemassa olevien yhteiskunnallisten palveluiden kustannustietojen ja tutkimustiedon perusteella voidaan sanoa, että asunnottomuuden ehkäiseminen tuo aina enemmän säästöjä kuin pitkittynyt asunnottomuus. Asumispäivystyksen tavoitteena on ennaltaehkäistä pitkittynyttä asunnottomuutta ja lisätä palvelujen oikea-aikaisuutta ja saavutettavuutta.

Yhden asunnottoman henkilön asumisen ja tuen järjestämisellä yhteiskunta säästää Tampereen teknillisen yliopiston tutkimuksen mukaan vähintään 15 000€/henkilö/vuosi. ARA:n viimeisimmän asunnottomuustilaston (2022) mukaan Keusoten alueella on ollut yhteensä 99 asunnottomaa. Yhteen laskien voidaan arvioida Keusoten alueen asunnottomuuden hinnaksi 1 485 000 vuodessa.

Asunnottomien palveluiden järjestäminen edellyttää ymmärrystä kohderyhmän tarpeista sekä elämäntilanteistaan, joustavuutta ja toleranssia. Asunnottomilla saattaa olla

haasteita palveluiden vastaanottamisessa tai normeihin sopeutumisessa. Usein on tarpeen monien palveluiden samanaikainen järjestäminen. (Eduskunnan oikeusasiamiehen päätös, kaksoisdiagnoosipotilaat 2023, 21.)

Verkostokehittäjien laaja asiantuntijatyöryhmä, jossa myös Nestori-hanke oli mukana, on jäsentänyt palvelujärjestelmästä johtuvia asunnottomuusriskin taustalla olevia tekijöitä. Näitä ovat asiakkaan ja palveluiden kohtaamattomuus, palveluiden ylikuormittuminen ja ruuhkautuminen sekä palveluiden koordinoinnin puute. Työryhmän mukaan hyvinvointialueille on tarpeen kehittää toimintamalleja, joissa otetaan huomioon integrointi, yhteistyö ja keskittäminen. On huomioitava, että paljon palveluita tarvitsevat asiakkaat ovat monesti sosiaali- ja terveydenhuollon yhteisiä asiakkaita, joiden palveluissa esimerkiksi yhteiset asiakassuunnitelmat ja tiedonsiirtyminen korostuu. Kohderyhmän erityisiin tarpeisiin vastaaminen voi edellyttää palveluissa osaamisen keskittämistä. Palveluiden on oltava joustavia, kiinni pitäviä, asiakkaan luo vietäviä ja aktiivisia edellyttämättä asiakkaalta aktiivisuutta. (Kaakinen 2023, 13.) Tuottamalla asumispäivystys omana palveluna päästään toimintamalliin, jossa on huomioon otettu integrointi, yhteistyö ja keskittäminen.

Omalla asumispäivystyksen palvelutuotannolla on tarkoitus tavoittaa erityisesti paljon palveluita käyttävien asunnottomien kohderyhmä. Kaakisen (2023, 13) mukaan erityisesti asunnottomuuden riskiryhmään kuuluvina työryhmä on tunnistanut:

- palveluiden ulkopuolella olevat syrjäytyneet asunnottomat
- pyöröviasekkaat
- päihderiippuvaiset
- psykoosioireiset
- neuropsykiatrisia oireita omaavat
- traumataustaiset
- rikostaustaiset
- väkivaltaisesti/haastavasti käyttäytyvät
- laitostaustaiset jälkihuollon nuoret
- maahanmuuttajataustaiset
- somaattisesti ja fyysisesti monisaira

Ehdotuksen suhde Keski-Uudenmaan hyvinvointialueen strategiaan ja hyvinvointialueohjelman luonnokseen

Keski-Uudenmaan Hyvinvointialueohjelman (2024–2025) keskeisenä tavoitteena tarkoituksena on turvata kuntalaisten tarpeita vastaavat, kustannustehokkaat, sekä vaikuttavat sosiaali-, terveys ja pelastuspalvelut. Pääpaino on matalan kynnyksen palveluissa sekä ennaltaehkäisevissä palveluissa.

Hyvinvointialueohjelmassa viitekehyksenä ja toiminnan lähtökohtana on mainittu toiminnan sopeuttaminen rahoituskehykseen toiminnan kehittämisen kautta suorien säästöjen sijaan. Hyvinvointialueohjelmassa on esitetty neljä erilaista muutoksen ja

vaikutusmahdollisuuksien skenaariota. Skenaario 4, "uskomaton torjuntavoitto", on ihannetilanne, jossa rakennemuutosten kautta on luotu erittäin kustannustehokas palvelutuotanto, palvelutaso on riittävä, kehittämistoimintaan on riittävästi aikaa ja päätöksenteko on omissa käsissä. Alla olevassa kuviossa kuvataan miten asumispäivystyksen järjestäminen Keusoten omana palveluna tukisi skenaario 4:n toteutumista.

Skenaario 4: Asunnottomuuden "uskomaton torjuntavoitto"

<p>Kustannustehokas palvelutuotanto</p> <ul style="list-style-type: none"> - oikea-aikainen tuki asunnottomille - päällekkäisen työn välttäminen - vaikuttavuuden seuranta 	<p>Riittävä palvelutuotanto</p> <ul style="list-style-type: none"> - tarvetta vastaavat palvelut, palveluiden häiriökäyttö vähenee selvästi - palveluihin pääsy sujuvaa 	<p>Kehittämistoimintaan resurssit</p> <ul style="list-style-type: none"> - Nestori-hankkeen substanssiosaaminen ja hankkeen tuottama tieto hyödynnetty - koordinoituvastuu asunnottomuustyöstä nimetty - palvelurajat ylittävä kehittäminen, palvelupolkuajattelu 	<p>Päätöksenteko on hallittua ja omissa käsissä</p> <ul style="list-style-type: none"> - omana palveluna tuotettu palvelu on kehitettävissä ja joustaa tarpeen mukaan - yhteisöohjautuvuus toiminnan kehittämisessä
--	--	---	--

Lopuksi Nestori-hanke haluaa tuoda esiin huomionsa siitä, ettei hankkeen päättyessä 31.12.23 Keusotessa ole liitetty asunnottomuus- ja asumissosiaalista työtä tai sen koordinoitua rakenteisiin. Työtä ei myöskään ole erikseen resursoitu. On tärkeää, että Nestori-hankkeessa 2,5 vuoden aikana tehty selvitystyö tulee hyödynnettyä jatkossakin. Nestori-hanke ehdottaa hyvinvointialueelle asunnottomuussuunnitelmaa, miten hallituksen tavoitteeseen pitkäaikaisasunnottomuuden poistamiseksi päästään. Lisäksi Keusoten alueelle olisi hyödyllistä perustaa asunnottomuustyöryhmä. Asunnottomuustyöryhmän tavoitteena olisi koordinoita Keusoten alueella yhtenäistä, tavoitteellista asunnottomuuden poistamiseen tähtäävää toimintaa

Lähteet

Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus ARA. Asunnottomat 2022. [Asunnottomat 2022 \(ARAn selvitys 2/2023\)Avautuu uuteen ikkunaan](#)

Kaakinen Juha, 2023. Kotiin. Selvitysraportti tarvittavista toimenpiteistä asunnottomuuden poistamiseksi vuoteen 2027 mennessä. Ympäristöministeriön teettämä selvitys. <https://valtioneuvosto.fi/documents/1410903/40549091/Selvitysraportti+asunnottomuuden+poistamiseksi+vuoteen+2023+mennessa.pdf/45d202aa-8b0f-fb92-fe27-911cbfb5b299/Selvitysraportti+asunnottomuuden+poistamiseksi+vuoteen+2023+mennessa.pdf?t=1677828135828>

Keski-Uudenmaan hyvinvointialueohjelma 2024–2025, 21.9.2023.

Sosiaalitaito. Sosiaalinen raportointi. 16.8.2023 <https://sosiaalitaito.fi/sosiaalinen-raportointi/>

Tilastokeskus, tietoa tilastoista, käsitteet. saatavilla 15.8.2023 <https://www.stat.fi/meta/kas/asunnoton.html>

Vailla Vakinaista Asuntoa ry, Asunnottomuus. Saatavilla 16.8.2023 <https://vvary.fi/asunnottomuus/>